

Skønne øjeblikke i sygeplejen - en kilde til innovation?
- En fænomenologisk undersøgelse af æstetiske øjeblikkes betydning i sygeplejen og disse øjeblikkes forhold til sygeplejefaglig innovation.

PhD. Projektbeskrivelse udarbejdet af:
Sygeplejerske, Cand. pæd. I generel pædagogik
Lektor ved Sygeplejerskeuddannelsen i VIA University College, Campus Randers

Sine Maria Herholdt-Lomholdt
Sygeplejerskeuddannelsen i Randers
Jens Otto Krags Plads 3
8900 Randers
Mail: smhl@viauc.dk
Indsendt d. 5. juli 2013

Baggrund

Gennem de seneste år har sygeplejen gennemgået en stor kundskabsudvikling og haft en stadig stigende selvstændig vidensproduktion. Idealet for sygeplejens vidensgrundlag synes i overvejende grad at lægge sig op af det, som i daglig tale kaldes "evidensbaseret sygepleje" (Porter 2010, Willman mfl. 2007) og af det, som de to amerikanske forskere i sygepleje Peggy L. Chinn og Maeoni Kramer omtaler som 'empirisk sygeplejekundskab' (Chinn og Kramer 2005). Kendetegnende for denne form for kundskab er en tro på, at empirisk funderet forskningsviden kan virke retningsgivende ift. den enkelte sygeplejerskes handlinger i praksis, til tider omtalt som "best practice". Denne udvikling er ikke bare et dansk men også et internationalt fænomen (Porter 2010) og kommer f.eks til udtryk i modeller for kvalitetsudvikling og måling af sygeplejens kvalitet som i Den Danske Kvalitetsmodel DDKM (IKAS 2012).

Samtidig er der de seneste år kommet stigende efterspørgsel efter medarbejdere i den offentlige sektor, som ikke blot udfører en "best practice" – men også er med til at udpege en "next practice"¹. Sidstnævnte omhandler udvikling af hidtil ukendte og nye måder at bedrive god sygepleje eller anden professionalitet inden for den offentlige sektor. I forlængelse heraf tales der også om entreprenørskab (Boore & Porter 2011) og innovation (Munt & Hargreaves 2009, Forsknings- og innovationsstyrelsen 2008) og der fremsættes ønsker om en innovativ offentlig sektor (Rådet for teknologi og innovation 2008). Begrundelser for det øgede innovationsfokus i sygeplejen og i den offentlige sektor generelt, kan blandt andet henledes til en ændret finansiel situation i den vestlige verden og deraf behov for at producere mere (og bedre) for færre midler (Drennan mfl. 2007).

Med min baggrund som sygeplejerske og i dag lektor på professionsbacheloruddannelsen i sygepleje oplever jeg disse to samtidige udviklinger som modsætningsfyldte. På den ene side bliver sygeplejerskens professionsfaglige handlinger i højere og højere grad retningsstøttet og guidet af en empirisk funderet og generaliserbar kundskabsform. På den anden side kræves det af sygeplejersken, at hun skal kunne bidrage til brud med eksisterende tænkning og praksis. Disse brud oplever jeg bliver stadigt sværere at realisere, for professionsudøvere som i alle forhold afkræves, at kunne begrunde handlinger med henvisning til empirisk funderet forskning. Således oplevede jeg f.eks. for ganske nylig, da jeg i forbindelse med et entreprenørskabsprojekt i sygeplejerskeuddannelsen ledte et filosofisk undringsfællesskab mellem sygeplejestuderende og deres sygeplejefaglige praktikvejledere, at både studerende og vejledere gav udtryk for stor usikkerhed på, om det nu også var "fagligt nok" at filosofere over livsfænomener i sygeplejen uden også at henvise til empirisk forskningsevidens.

Samtidig oplever jeg, at netop i sygeplejens kernefaglighed og professionsudøvelse findes kundskab, som kan have innovativ kraft. Jeg tænker her på de særlige øjeblikke, hvor der i sygeplejerskens møde med patienten opstår nye og andre tanker eller handlingsmuligheder, end de som er gængse og hidtil er praktiseret. Møder og situationer mellem patient og sygeplejerske som pludseligt og uventet indebærer en slags "vending" fra noget der var - til noget der kommer. Møder og situationer, hvor de faglige planer og attituder man som fagprofessionel gik ind i situationen med opløses – og nye tanker og handlemåder tager form.

Sådanne særlige øjeblikke kalder jeg "æstetiske øjeblikke" med reference til de to ovennævnte sygeplejeforskere Chinn og Kramer (2005), som i et kundskabsstudie i forhold til sygeplejen og med baggrund i den amerikanske sygeplejeforsker, Barbara Carpers banebrydende udgivel-

¹ Begreberne "Best practice" og next Practice" er hentet hos Jensen mfl. 2008.

se fra 1978 (Carper 1978), udpeger æstetisk kundskab som en af sygeplejens fire grundlæggende kundskabsformer². Æstetisk kundskab beskrives af dem med følgende:

"[Det er] det aspekt som knytter an til en situations dybere betydning og vækker indre kreative ressourcer der transformerer oplevelsen til noget der endnu ikke er virkeligt, men muligt." (Chin og Kramer 2004 p227).

Netop det transformerende i det æstetiske øjeblik finder jeg dybt interessant – og undrer mig over på hvilke måder, det æstetiske øjeblik kan forbindes til og være mulighedsskabende i relation til sygeplejefaglig innovation. Jeg undrer mig over, om det æstetiske øjeblik har potentielle til at virke transformerende i en større sammenhæng end blot i selve øjeblikket – om det æstetiske øjeblik rummer en reel innovativ mulighed, hvis blot vi griber den?

Når jeg i nærværende projektbeskrivelse bruger begrebet innovation, trækker jeg på Forskning og innovationsstyrelsens brede definition:

"Innovation er idéer omsat til bedre praksis, så det skaber merværdi – for eksempel gennem nye serviceydelser, produkter, processer, organisationsformer osv. " (Rådet for teknologi og innovation 2008 p.8)

En definition som ligger fint i forlængelse af innovationsforståelsen i nyere dansk innovationsforskning (f.eks. Darsø 2011).

Spørgsmålet er så, hvorledes man forskningsmæssigt kan gribe de æstetiske øjeblikke i sygeplejen og den særlige viden, erfaring og intuitive praksis, som den æstetiske tilgang måtte åbne for? Hvordan griber vi forskningsmæssigt de øjeblikke af åbent, intuitivt og sanseligt nærvær, som flere sygeplejeforskere igennem tiden har udpeget som et grundlag for god sygepleje (Carper 1978; Martinsen 2006, 2012; Benner 1997, Peplau 1988)?

Jeg tænker at sådanne øjeblikke kalder på en anden forskningstradition end den empirisk-analytiske forskningstradition og er i stedet optaget af hvorledes fænomenologien og hermeneutikken som forskningsramme kan medvirke til at forløse indsigt fra det som ikke kan måles eller direkte observeres – men dog fornemmes. En forskningsramme som sygeplejeforskningen i øvrigt i stigende grad er blevet optaget af at benytte.

Formål med projektet

Projektets formål er at undersøge forholdet mellem æstetiske øjeblikke i sygeplejen og sygeplejefaglig innovation.

Følgende forskningsspørgsmål vil danne afsæt for projektet:

- Hvilke forståelser af sygeplejefaglig innovation udtrykkes af sygeplejersker og sygeplejefaglige ledere?
- Hvad kan der nærmere forstås ved æstetiske øjeblikke filosofisk og fænomenologisk set og set specifikt i forhold til sygeplejen?
- Hvorledes kan forholdet mellem æstetiske øjeblikke og sygeplejefaglig innovation beskrives?
- Hvordan kan en 'æstetisk-orienteret innovationspraksis i sygeplejen' se ud?

² Dertil kommer 'empirisk sygeplejevidenskabelig kundskab', 'personlig kundskab' og 'etisk kundskab'.

Forskningsgennemgang

Et indledende litteraturreview i relation til innovations- og entreprenørskabsforskning generelt og dernæst en afgræsning til innovationsforskning i sygeplejen viser, at en æstetisk tilgang til innovation og innovativ faglighed er et forskningsmæssigt rimeligt uopdyrket område. Ved en første scanning af forskningslitteraturen generelt på innovationsområdet træder særligt tre paradigmer frem i forståelsen af innovation:

1. En forståelse af innovation som en planlægningsproces med bestemte mål i sigte. Antagelsen er at fremtiden kan forudsiges og forskningsfokus er på de processer som kan bane vejen mod fremtiden, f.eks. udarbejdelse af forretningsplaner. Dette fokus ses tydeligst i litteratur med afsæt i businessverdenen (Jones mfl. 2012)
2. En forståelse af innovation som en kognitiv egenskab der kan fremelskes. Fokus er her på menneskets tænkning og hvorledes man kan udvikle tillid til egen skabende for-måen (eksempelvis Kirketerp og Knoop 2012)
3. En forståelse af innovation som noget der vha. de rette metodiske greb kan sættes i værk. Forskningsfokus er på de metoder, ressourcer og bevægelser som kan fremkalde innovation og innovativ tænkning (eksempelvis Darsø 2011; Bager et. Al 2010; Kirke-terp 2012)

Denne iagttagelse af paradigmer i forskningslitteraturen anslås ligeledes af den amerikanske entreprenørskabsforsker Heidi Neck (Neck & Greene 2011). Hendes iagttagelser udpeger også et fjerde paradigme, hvor innovation og entreprenørskab afgrænses til at handle om nogle få særlige personer med medfødte innovative tilbøjeligheder. En sådan forståelse har jeg ikke fundet udtrykt i nyere forskningslitteratur. Neck udpeger endvidere den metodiske tilgang, som vores tids mest ny- og banebrydende innovationsforståelse. Ingen af de nævnte innovationspa-radigmer synes at have en særlig forskningsinteresse for det æstetiske øjeblikks mulige poten-tiale i innovationssammenhæng.

I min søgen er det således kun lykkedes mig at finde én innovationsforsker, den amerikanske C.O. Scharmer (2008), som tydeligt har et innovationsblik for noget, som kan minde om det jeg omtaler som det "æstetiske øjeblik". Et blik for hvorledes radikal innovation kræver et brud med det som var og en åbenhed for det som måtte komme igennem en åben, sansende og "oprindelig erkendelsesform". Scharmers teori U bryder på denne måde med de ovennævnte innovationsparadigmer og har måske netop derfor vakt stor begejstring verden over. Det synes dog samtidig som om, at Scharmers teori U i nogle sammenhænge er blevet læst og anvendt som et bud på linje med andre metodiske bud på, hvorledes innovation kan fremkaldes gen-nem de rette metoder og bevægelser (jf. 3. paradigme ovenfor) og at Scharmers begreb "pre-sencing" dermed mere betragtes som noget man skal "trænes til" og vha. de rette metoder kan træde ind i - fremfor noget som uventet overgår os (se f.eks. Belling 2012). Med mit blik for det æstetiske øjeblik og min optagethed af Scharmers "presencing", foretager jeg i nærvæ-rende projekt en anden læsning af Scharmer end de mere konsulentagtige operationaliserin-ger af teori U. En læsning som i højere grad har fokus på det som professor ved dialog og orga-nisation på Aalborg Universitet, Finn Thorbjørn Hansen, omtaler som en særlig "værensop-mærksomhed", som netop ikke opøves ved bestemte metoder og greb, men i stedet indebærer at vi slipper grebet og bliver grebet (Hansen 2010 A).

Hansens (Hansen 2013) netop afsluttede forskningsarbejde på designskolen i Kolding, med fokus på undren i designerens skabende øjeblik, og på hvorledes pædagogikken på designsko-len kan understøtte disse skabende øjeblikke, er udtryk for et forskningsarbejde, som beskæf-tiger sig med noget, der ligner det, jeg omtaler som "æstetiske øjeblikke", blot med et pæda-gogisk perspektiv og i en ganske anden kontekst end sygeplejen.

Indenfor forskning i innovation i den offentlige sektor, som synes at være et gryende forskningsfelt i Danmark, kan særligt den danske forsker og leder af Mind Lab i Danmark, Christian Basons arbejde med designtilgange til innovation i den offentlige sektor synes interessant i relation til nærværende projekt (Bason 2010, 2012). Basons forskningsarbejde og tilgang til innovation ligger indenfor de ovennævnte 2. og 3. paradigmer, eftersom hans særlige fokus er, hvorledes designprocesser og -metoder kan "oversættes" til og anvendes i den offentlige sektors arbejde med innovation. Dertil viser Bason en særlig interesse for, hvorledes designtænkning hos ledere i offentlig innovation kan indrammes som en særlig form for tænkning der rummer en balancering mellem et analytisk og logisk tankesæt på den ene side og et fortolkende, emotionelt og intuitivt mindset på den anden side. Bason peger på, at en af de største udfordringer i den offentlige sektor i relation til innovation er, at lederne ikke er fortrolige med at basere deres beslutninger på følelser og intuition. Hvad Bason nærmere forstår ved et fortolkende og intuitivt mindset og hvordan det kan komme til udtryk i innovation i den offentlige sektor, fremgår ikke på nuværende tidspunkt med klar tydelighed, men det ønsker jeg med dette forskningsprojekt også at undersøge.

Når litteratursøgningen yderligere afgrænses til innovation i sygeplejen fremkommer kun ganske få studier og der kan grundlæggende iagttages to forskningsmæssige interessesfærer:

- Systematiske afprøvninger eller undersøgelser af modeller for implementering og/eller spredning af innovation (eksempelvis Kovach mfl. 2008, Lifvergren mfl. 2010)
- Undersøgelser af forskellige faktorer indflydelse på implementering og spredning af innovation i klinisk praksis, såsom organisatoriske og kulturelle faktorer (eksempelvis Urquhart & Grunfeld 2013), ledelsesmæssige faktorer (eksempelvis Clement-O´Brian 2011), den enkelte sygeplejerskes indflydelse (eksempelvis Wickham 2011) eller teams indflydelse (eksempelvis Timmermans mfl. 2012)

Inden for de nævnte publikationer fremtræder en overraskende massiv forståelse af sygeplejefaglig innovation som implementering af nye empirisk funderede forskningsresultater. Forskningsfokus er dermed ikke, hvorledes den enkelte sygeplejerske i sit møde med patienten kan bidrage til nybrud og få idéer med innovativ kraft – men på hvorledes empiriske forskningsfunderet "best practice" bedst og mest effektivt udbredes og implementeres. Jeg har ikke kunne finde forskning med en kombineret interesse for æstetik og innovation indenfor sygeplejeforskningen.

Da der således ikke findes specifik forskning vedrørende æstetiske øjeblikke som kilde til sygeplejefaglig innovation, vil jeg, som jeg vil vise senere i projektbeskrivelsen, trække på og kombinere forskning fra forskellige områder såsom sygeplejeforskning, innovationsforskning, designforskning samt filosofi og idéhistorie, for at etablere et eget forskningsfelt omkring æstetiske øjeblikke som kilde til sygeplejefaglig innovation.

Forskningsforankring

Undersøgelsen forankres i tre forskellige offentlige institutioner, hvor sygeplejersker er ansat. Jeg har rettet henvendelse til Hospitalsenheden Horsens pga. deres arbejde med at blive "innovationshospital", til Aarhus Universitetshospital som repræsentant for et hospital med stort forskningsfokus og forskningskompetence samt til Sygeplejerskeuddannelsen i VIA University College, campus Randers, hvor jeg selv er ansat. Sidstnævnte for at undersøge hvorledes der tænkes om og arbejdes med innovation og æstetisk kundskab i sygeplejeuddannelsen. Her vil jeg særligt trække på et aktionsbaseret forskningsprojekt, 'undringsbaseret entreprenørskabsundervisning' på VIA University College, som jeg er VIA´s projektleder for under forskningsmæssig ledelse af professor Finn Thorbjørn Hansen fra Center for Dialog og Organisation ved

Aalborg Universitet. Mit spørgsmål i dén sammenhæng vil være, hvorledes forholdet mellem undren og æstetiske øjeblikke i sygeplejefaglige og innovative sammenhænge kan være - samt hvorledes dette forskningsprojekt brug af 'kundskabsværksteds-metoden' kan inspirere mig til mine egne undersøgelser. Chefsygeplejerskerne fra begge omtalte hospitaler har vist positiv interesse for projektet og har inviteret mig til uddybende og konkretiserende samtaler med henblik på at give mig forskningsadgang.

Projektets teoretiske forankringspunkter

Sygeplejeforskning

Projektet tager teoretisk afsæt i Chinn og Kramers (2005) beskrivelse af æstetisk kundskab i sygeplejen, som en kundskab der kommer til udtryk i transformativ handling, dvs. at en situation flyttes til noget som normalt ikke ville være muligt, med afsæt i sygeplejerskens forestillingsevne (Chinn og Kramer 2005 p. 228). Nærværende projekt vil kunne tilføje et særligt blik for det æstetiske og transformerende øjeblikks innovative mulighedsfelt. Dvs. et blik for hvorledes enkeltstående transformation måske kan "vokse" til sygeplejefaglig innovation. Chinn og Kramer knytter godt nok det æstetiske og sygeplejen som kunst til noget kreativt og intuitivt transformerende - men er i min optik ikke særlig tydelige om, hvad de så forstår ved transformation. Hvem eller hvad er det som transformeres i det æstetiske? Det synes som om det transformerende aspekt i det, som de omtaler som et "skabende øjeblik" (p. 234) alene knyttes til det rum, hvori transformationen foregår - og ikke til i en større og bredere sammenhæng at kunne transformere sygeplejefaglige forståelser eller handlinger. Man kunne f.eks. forestille sig, at den transformation, som sker i det konkrete møde mellem sygeplejerske og patient, kunne rumme kimen til i en større sammenhæng at tænke i nye og bedre plejeformer, ny og bedre indretning af det fysiske hospitalsmiljø e.lign.. Chinn og Kramer skriver endvidere, at den mere ontologiske dimension af æstetikken volder dem udfordringer, fordi de oplever det vanskeligt at gribe indenfor en konventionel forskningstradition og vidensstruktur. Chinn og Kramer vælger derfor at ændre fokus til et pædagogisk spørgsmål om, hvorledes æstetisk kundskab kan opnås (p. 232).

Jeg ønsker derimod - bl.a. med udgangspunkt i professor i sygeplejevidenskab, Kari Martinsens og Finn Thorbjørn Hansens tænkning omkring den ontologiske (værensmæssige) dimension i professionspraksis og professionsudvikling (Martinsen, 2006, 2012; Hansen, 2008, 2012, 2013) - at tænke fra og inddrage denne dimension bevidst i forskningsprojektet.

Projektet trækker på Martinsens omfattende filosofiske arbejde med og beskrivelser af sygeplejens kundskabsgrundlag, herunder særligt hendes arbejde med og beskrivelser af "indfaldet" i sygeplejen (Martinsen 2006, 2012). Med "indfald" trækker Martinsen på den danske teolog K. E. Løgstrup. Martinsen beskriver indfaldet som en oplysende tanke, der pludseligt lander i os - men kræver en særlig forberedelse for at kunne lande. Indfaldet kræver, hvis vi skal følge Martinsen en rummelig tid kendetegnet ved at

"... være ved det, man er i gang med (...). Det drejer sig om at være i mellemøjeblikkene, og med det menes at være i øjeblikke, der er rummelighed og mentale frirum i (...). Det er at vove at gå ud af det at styre sig selv efter plan og orden" (Martinsen 2006 p 128-129).

Martinsen beskriver indfaldets tænkning som en berørt tænkning hvor vi rækker ud efter noget, som vi ikke ved, hvad er - noget som er større end os selv (Martinsen 2012). Martinsen har et sigte på sygeplejens kernefaglighed og nære patientpleje - hvor mit sigte er på det æstetiske øjeblikks *innovationspotentiale* i sygeplejen. Martinsens forskning er endvidere primært baseret på filosofiske tanker og dialoger, hvor nærværende projekt vil kunne bidrage med aktionsbase-

ret forskning og fænomenologiske beskrivelser "indefra" det æstetiske øjeblik (jf. Hansen, 2013), som muligvis kan relateres til det som Martinsen kalder indfaldets tænkning.

Projektet har ligeledes en reference til den amerikanske sygeplejeforsker Patricia Benner, som med afsæt hos Dreyfus-brødrene beskriver sygeplejerskers udvikling af kundskaber og færdigheder fra novice til ekspertniveau (Benner 1997). Benners forskning peger på den sansende åbenhed som et fundament i sygeplejerskers dømmekraft, og at denne sansende åbenhed fører til *fornemmelser* hos sygeplejersken, længe før disse kan begrebsættes og en egentlig kritisk analyse af en plejesituation finder sted. Benner peger endvidere på, at vi ved en ensidig fokusering på logiske empirisk videnskabelige begrundelser kan risikere at overhøre disse væsentlige sansemæssige erkendelser, som vil kunne lede sygeplejersken til igangsættelse af livsvigtige afklarende undersøgelser. Så langt vil nærværende projekt ligge på linje med Benner. Hvad jeg dog er mere spørgende overfor, er Benners iagttagelser af, at det kun er den kyndige- og ekspertsygeplejersken som på baggrund af sansning *intuitivt* kan forstå og handle i plejesituationer, ligesom jeg vil være spørgende overfor Benners udpegning af eksperten som en slags kulturel ekspert. Hvor den sansning Benner taler om er en sansning, som muliggøres af en lang erfaring og intuitiv genkendelse af noget plejekulturelt typisk – er jeg mere optaget af en sansning i det æstetiske øjeblik, der kan skabe brud med de kulturelt indlejrede forståelser og handlinger.

Projektet vil også trække på den amerikanske sygeplejeforsker Hildegaard Peplaus refleksioner over forholdet mellem sygeplejekunst og sygeplejevidenskab i sygeplejerskers kliniske praksis, som to væsensforskellige paradigmer som - det til trods - gensidigt kan informere hinanden og kvalificere sygeplejerskers kliniske arbejde (Peplau 1988). Denne grundlæggende forståelse af, at selv i de æstetiske øjeblikke må sygeplejersken også have en fagteoretisk ballast med sig, bæres med som en klangbund i nærværende projekt. Peplau omtaler endvidere sygeplejekunst i forbindelse med ord som sensitivitet, intuition og også *innovation*, men uddyber ikke denne forbindelse i det fundne materiale.

Projektet har endvidere blik for – og søger at skabe brud med – den eksisterende og ikke særlig omfattende forskning i sygeplejefaglig innovation, der, som præsenteret i min forskningsgennemgang, i meget vid udstrækning anskuer sygeplejefaglig innovation som udbredelse og implementering af nye empiriske forskningsresultater (se f.eks. Kovach mfl. 2008, Bowen mfl. 2012, Brown mfl. 2009)

Innovationsforskning

Projektet tager som allerede nævnt afsæt i nyere innovationsforskning hos C.O. Scharmer (2008). I hans teori U beskriver han, hvad han selv kalder "*en social teknologi til transformativ forandring*" (Scharmer 2008 p. 13). Scharmer udvikler et nyt begreb; "presencing" om det skabende og transformerende øjeblik hvor vi frigøres fra egen vanetænkning. Han beskriver dette særlige "felt" som et kreativt, nærværende og essentielt møde mellem det som var og det som er på vej til at komme – og at det netop er det åbne hjerte, sind og viljes sansende og nærværende fornemmelse for det som kun netop er ved at bryde igennem, der kan sætte mennesker i stand til at handle i et fremtidsperspektiv. Jeg forestiller mig, at en undersøgelse af æstetiske øjeblikke i sygeplejen kan udvide og nuancere forståelsen af det særlige "felt" som Scharmer kalder presencing, dvs. de øjeblikke hvor vi "*sanser, hvad der af sig selv gerne vil frem og derefter lader det ske*" (Scharmer 2008 p. 165). Mit særlige opmærksomhedsfelt vil være, hvorledes disse øjeblikke af absolut nærvær kommer til udtryk i og kan sættes i forbindelse med medarbejderdreven sygeplejefaglig innovation.

I gennem projektet vil jeg desuden være optaget af, hvorledes forskning i "design-driven innovation", som f.eks. tidligere omtalte Bason, men også andre forskeres arbejde (Acklin 2010, Battistella mfl. 2012) kan spille sammen med, udfordre og måske sætte mit blik for det æstetiske øjeblikks betydning i innovationssammenhæng ind i en større ramme.

Projektet inspireres ligeledes af den danske lektor i innovation og ledelse, Lotte Darsøs innovationsforskning, med særligt blik for hendes beskrivelser af kunsten og æstetisk sansning som en transformerende strategi (Darsø 2011). Darsø beskæftiger sig med kunstneriske metoder i et læringsperspektiv med sigte på, hvorledes disse metoder kan bidrage til udvikling af færdigheder og kompetencer i innovationssammenhæng. Hvad jeg finder særligt interessant er Darsøs blik for kunstneriske metoder som en mulig vej til forløsning af viden som ellers er tavs. Darsøs arbejde kan således give kreative ideer til, hvorledes sygeplejerskers tavse viden inde fra det æstetiske øjeblik gennem kunstneriske udtryk kan forløses.

Filosofi og idéhistorie

I gennem min forskning ønsker jeg at trække tråde tilbage til den tyske filosofiske hermeneutiker Hans Georg Gadamer (Gadamer 2007) beskrivelser af forståelsen, som en hændelse der pludseligt overgår os fremfor noget vi af metodisk vej kan opnå. Gadamer's filosofiske udlægning af forståelsens grundbetingelser og samtidige udpegninger af kunsterfaringer som mulighedsbetingelse for ny og større erkendelse, der overskrider de erkendelser som opnås af metodisk vej, vil inspirere og danne grundlag både for projektets forskningsmæssige indhold og for tilgangen til forskningsarbejdet. Jeg vil dermed også knytte an til den voksende interesse for Gadamer's filosofiske hermeneutik, som er sket inden for de sidste 10-15 år (se fx Eriksson et al. 2007 og Binding & Tapp, 2008 og Nåden 2010)

Undervejs i projektet ønsker jeg ligeledes at lade mig inspirere og udfordre af den danske idéhistoriker Dorte Jørgensens arbejde med og forståelser af det æstetiske (Jørgensen 2004). Med tråde tilbage til Baumgarten viser Jørgensen blandt andet hvorledes den filosofiske æstetik omtaler æstetiske erfaring som en form for "sand erkendelse" – en slags erkendelse af verdens egen fuldkommenhed, ligesom hun med henvisning til den kristne kirkes fædre taler om den æstetiske erfaring som en metafysisk erfaring og dermed møde med noget som er større end mennesket. Jeg vil på den baggrund forholde mig undersøgende til forholdet mellem det æstetiske øjeblik og religiøse eller værensmæssige helhedsoplevelser, som Jørgensen også beskriver som en transcendens-erfaring.

Endelig vil jeg, som tidligere nævnt, lade mig inspirere af den innovationsforståelse og tilgang til værensmæssige og eksistentielle dimensioner i sygeplejeforskning og professionsudvikling generelt, som Finn Thorbjørn Hansen har udviklet (Hansen 2008, 2010 A, 2010B, 2010 C, 2010 D, 2011, 2013; Hansen & Erstad, 2013) og er i færd med at udvikle sammen med pilotgruppen af undervisere på VIA University College i forbindelse med tidligere nævnte forskningsprojekt: Undringsbaseret entreprenørskabsundervisning.

Teoretisk basis for undersøgelsens design

Undersøgelsens vil tage afsæt i en fænomenologiske-hermeneutisk forskningstradition, som den kommer til udtryk hos den Hollandsk-Canadiske fænomenolog og pædagog Max van Manen (van Manen 1984, 1990, 2007) og i den eksistentielle fænomenologi og undringsfilosofi, som særlig Kari Martinsen (Martinsen, 2012) og Finn Thorbjørn Hansen (2008, 2010 C, 2010

D, 2011, 2012, 2013) har udviklet. Fænomenologiens særlige kendetegn er jf. van Manen, at forskningen tager afsæt i den før-bevidste og før-teoretiske livsverden. Således vil sigtet med nærværende projekt være, at få så righoldige og nuancerede beskrivelser som muligt indefra det æstetiske øjeblik i sygeplejen. Beskrivelser som ikke er farvede af begrebssætning og teori – men beskrivelser af fænomenet som det fremtræder for sygeplejersker, når de er der.

Sigtet med en sådan fænomenologisk beskrivelse og sidenhen hermeneutisk refleksion og poetiske forløsning er at indfange fænomenets særlige "essens", dét som gør det æstetiske øjeblik til dét det er. En forskningsproces som jf. den svenske sygeplejeforsker og fænomenolog Karin Dahlberg (Dahlberg 2006) kræver en særlig forskningsholdning kendetegnet af en ikke-villende dvælen ved fænomenet og en villighed til at vente på, at fænomenet viser sig for os. En holdning som ikke må forveksles med en særlig metodisk teknik til opnåelse af sandheden. Forskningsholdningen må endvidere være præget af en vedvarende besindelse på de forforståelser, jeg som forsker bærer med mig for at kunne se andet og mere end disse (Nåden 2010)

Jeg har erfaringer med, at 'kundskabsværkstedet' som en tilgang til fænomenologisk aktionsforskning, og udviklet af Finn Thorbjørn Hansen og forsker ved barnevernets udviklingscenter i Nordnorge, Inger Erstad (2013), kan være en frugtbar proces, når man ønsker at dvæle ved et fænomen og udtrykke det, som berører og mærkes, men endnu ikke har fundet et sprog.

Denne proces er ifølge Hansen (2008) groft sagt bygget op omkring 5 momenter og udtrykkes i essayskrivning og gennem dialog. De fem momenter er:

1. Et *fænomenologisk moment*, hvor alle deltagere i aktionsgruppen skriver en fortælling fra en situation, hvor de har været i et æstetisk øjeblik i sygeplejen
2. Et *hermeneutisk moment* bestående af sygeplejerskernes første egne refleksioner fra fortællingen samt et møde med de store fortællinger fra menneskehedens historie, som taler sig ind i den fænomenologiske fortælling. Det er i dette moment jeg finder Darsøs betragtninger om kunsten som forløser af det tavse interessant.
3. Et *sokratisk-dialektisk moment*, hvor gruppen af deltagende sygeplejersker i fællesskab drøfter fænomenet "det æstetiske øjeblik" med afsæt i de fænomenologiske fortællinger, egne tanker samt menneskehedens store fortællinger.
4. Et *eksistentielt moment* – dvs. en eksistentiel selvbesindelse, hvor den enkelte sygeplejerske vender tilbage til sig selv og formulerer sine nyvundne indsigter.
5. Et *phronesisk moment* som handler om at lande i sin egen praksis igen, dvs. en udpegning af hvilke praktiske og organisatoriske konsekvenser de nyvundne indsigter må have, så fremt æstetiske øjeblikke skal gives plads og forbindes med sygeplejefaglig innovation

Jeg har i flere sammenhænge arbejdet med kundskabsværkstedet, senest i samarbejde med Finn Thorbjørn Hansen i det førnævnte fælles udviklings- og forskningsprojekt: "Undringsbaseret entreprenørskabsundervisning". Særligt dialogen mellem forsker og projektgruppe i kundskabsværkstedetsforløbet finder jeg forskningsmæssig interessant, fordi denne dialog kan lignedes ved det som Gadamer omtaler som en "sand samtale", hvor sigtet er at opnå større indsigt i sagen fremfor blot i hinandens subjektive meninger (se også Dinkins, 2005). En samtale hvor sagen tager føringen (Gadamer 2007). Et samtalesigte og en dialogform som også den Canadiske sygeplejeforsker, Linda Binding fremhæver som væsentlig i kvalitativ sygeplejeforskning (Binding & Tap 2008).

Undersøgelsens design

Da det ikke er selvsagt hvad der kan forstås og aktuelt bliver forstået ved sygeplejefaglig innovation vil det være nødvendigt med to sammenhængende delstudier.

1. studie vil bestå af det, som van Manen kalder "close observation" (van Manen 1990) forløbende over 2 uger i hvert af de tre områder hvor forskningsforankringen er opnået - samt ved interviews med ledelse, undervisere og basissygeplejersker kendetegnet af en særlig fænomenologisk spørgeretning (van Manen 1990). Igennem observationsstudierne vil jeg, med tanke på den Norske forskningsleder Dagfinn Nådens arbejde (Nåden 2010), betragte åbenhed, langsomhed, intens lytten og stilhed som kardinaldyder for min tilstedeværelse i afdelingerne.

Hensigten med studie 1 er primært at få en fornemmelse for hvilke forståelser af innovation der optræder i sygeplejen, for sidenhen at kunne undersøge forbindelsen mellem det æstetiske øjeblik og sygeplejefaglig innovation. Data fra observationsstudierne fastholdes ved noteskrivning. Data fra interviews fastholdes ved lydoptagelse og transskribering. Materialet analyseres med den nænsomhed og lytten som Dahlberg så fint peger på (Dahlberg 2006) og med afsæt i van Manens beskrivelser af den *fænomenologiske analyseproces* (van Manen 1984).

Efter en sådan fænomenologisk undersøgelse af sygeplejeinnovation begyndes studie 2.

I dette studie er det hensigten at undersøge, hvorledes æstetisk kundskab kommer til udtryk og har betydning i sygeplejen og hvilke forbindelser der kan være mellem æstetiske kundskab og sygeplejeinnovation. Studie 2 tager metodisk afsæt i en *aktionsbaseret forskningstilgang* med tidligere nævnte 'kundskabsværkstedsmode' som udgangspunkt. Deltagere i denne kundskabsudviklende proces er sygeplejersker fra hvert af de tre områder udvalgt i et samarbejde mellem ledelsen af de enkelte steder og jeg. Kundskabsværkstedet gennemføres særskilt i alle tre forankringsområder. Data fra studie 2 fastholdes ved noteskrivning samt ved indhentning af tilladelse til at benytte de skrevne essays som forskningsmateriale. Dertil vil processerne i kundskabsværkstedet også blive undersøgt baseret på videoobservation og analyser samt efterfølgende kvalitative interviews med ledere og de sygeplejersker, der deltager i kundskabsværkstedet.

Finansiering, vejledning og tidsplan:

Nærværende PhD. forløb søges samfinansieret mellem Aalborg Universitet, VIA University College samt en tredje part. Som tredje part ansøges i efteråret 2013 blandt andre Region Midt, Novo Nordisk, Nordea fonden og Trygfonden. Projektet vil ved en samfinansiering foregå over 4. år, hvor 75 % tid går til phd. forløbet og 25 % af min tid lægges som undervisning i min nuværende stilling på sygeplejerskeuddannelsen i VIA University College, Campus Randers. Det 4. år betales i så fald af uddannelsesenheden.

Som hovedvejleder ønsker jeg professor Finn Thorbjørn Hansen fra institut for Dialog og Organisation på Aalborg universitet. Finn Thorbjørn Hansen har tilkendegivet interesse for at være hovedvejleder på projektet.

Som bivejleder ønsker jeg, efter forslag fra Finn Thorbjørn Hansen, professor i sygeplejeforskning, Kathleen Galvin fra University of Hull, der netop har en særlig forskningsinteresse i de mere æstetiske og kreative sider af sygeplejepsaksis og sygeplejeudvikling. Jeg har endnu ikke rettet henvendelse til Kathleen Galvin.

Det kan endvidere komme på tale at søge sparring hos en innovationsforsker, for at fremme projektets innovationsbidrag.

Projektet ønskes forankret i forskerskolen på humaniora i programmet HCCI, Human Centered Communication and Informatics.

Skitse for projektets forløb:

Aktiviteter	F 2014	E 2014	F 2015	E 2015	F 2016	E 2016	F 2017	E 2017
Forskningsgennemgang mhp. publicering	+	+						
Forberedelse af delstudie 1	+							
Delstudie 1 gennemføres (close observations + interviews) i 3 forankringsområder		+						
Analyse og teoretisk bearbejdning og diskussion af 1. delstudie mhp. publicering			+					
3 ugers forskningsophold på universitetet i Nordland mhp. kvalificering af studie 2			+					
Forberedelse af delstudie 2				+				
Delstudie 2 gennemføres (fænomenologisk aktionsforskning i kundskabsværkstedet) i 3 forankringsområder				+	+			
Analyse og teoretiske bearbejdning og diskussion af 2. delstudie mhp. Publicering						+	+	
Afhandling samles mhp. Udvikling af en æstetisk innovationstilgang i sygeplejen.							+	+

Litteratur

Acklin, C. 2010, Design-driven Innovation Process Model. In: *The design Management Institute 2010* pp. 50-60

Bager, L. T, Blenker P., Rasmussen P.& Thrane C. 2010, *Entreprenørskabsundervisning - proces, refleksion og handling*. Center for Entreprenørskab, Aarhus Universitet.

Bason, C. 2010, *Leading public sector innovation. Co-creating for a better society*. Bristol: Policy Press.

Bason, C. 2012, Public managers as designers. In: *Ledelse & erhvervsøkonomi* Årg. 76, No. 4 pp.47-69

Batistella C., Biotto G. & De Toni A.F. 2012, From design driven innovation to meaning strategy. In: *Management Decision* Vol. 50 No. 4 pp. 718-743

Benner, P. 1997, *Fra novice til ekspert – mesterlighed og styrke i klinisk sygeplejepraksis*. Oversat fra "From novice to Expert – Excellence and Power in Clinical Nursing Practice" af Gerd Have. Forlaget Munksgaard

Belling, L. 2012, *Teori U som ramme for innovativ organisationsudvikling*. Dansk psykologisk forlag.

Binding, L. & Tap D.M. 2008, Human understanding in dialogue: Gadamer's recovery of the genuine. In: *Nursing Philosophy* vol. 9 pp. 121-130

Boore, J. & Porter, S 2011: Education for entrepreneurship in nursing. In: *Nurse education Today* vol. 31 pp. 184-191

Bowen, C.M., Stanton, M. & Manno, M. 2012, Using diffusions of Innovations Theory to Implement the Confusion Assessment Method for the intensive Care Unit. In: *Journal of Nursing Care Qual.* Vol. 27 No. 2 pp. 139-145

Brown, C.E., Wickline, M.A., Ecoff, L. & Glaser, D. 2009, Nursing practice, knowledge, attitudes and perceived barriers to evidence-based practice at an academic medical center. In: *Journal of Advanced Nursing*. Vol. 65 No. 2 pp. 371-381

Carper, B. 1978, Fundamental Patterns of Knowing in Nursing. In: *ANS. Advances in Nursing Science*. Vol. 1 No. 1 pp. 13-23

Chinn, P.L. & Kramer, M. K. 2005, *Udvikling af kundskaber i sygeplejen*. Oversat af Hanne Nybo fra *Integrated Knowledge Development in Nursing*, 2004. Akademisk Forlag.

Clement-O'Brian, K., Polit D.F.& Fitzpatrick, J. 2011, Innovativeness of nurse leaders. In: *Journal of Nursing Management* Vol. 19 pp. 431-438

Dahlberg, K. 2006, The essence of essences – the search for meaning structures in phenomenological analysis of life world phenomena. In: *International Journal of qualitative studies on Health and Well-being*. Vol. 1 pp. 11-19

Darsø L. 2011, *Innovationspædagogik – kunsten at fremelske innovationskompetence*. Samfundslitteratur.

Dinkins, C. S. 2005, Socratic-Hermeneutic Interpre-viewing. I: P. Ironside, *Beyond Method: Philosophical Conversations in Healthcare Research*. The University of Wisconsin Press, Madison, pp. 111-147.

Drennan, V., Davis K., Goodman, C., Humphrey, C., Locke, R., Mark, A., Murray, S. & Traynor, M. 2007, Entrepreneurial nurses and midwives in the United Kingdom: an integrative review. In: *Journal of Advanced Nursing* vol. 60 no. 5 pp. 459-469

Eriksson, K et al. 2007, *Gryning III. Vårdvetenskap och hermeneutik*. Enheten för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa,

Forsknings og innovationsstyrelsen 2008, *Øget vidensspredning og innovation i den offentlige sektor. På vej mod en strategi*.

Gadamer, H. G. 2007, *Sandhed og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Oversat fra "Wahrheit und Methode" af Arne Jørgensen. 2. udgave. Århus: Forlaget Academia

Hansen, F.T. 2008, *At stå i det åbne. Dannelse gennem filosofisk undren og nærvær*. Hans Reitzels forlag.

Hansen F. T. 2010 A, Undringsfællesskabet som vej til U-læring på højere uddannelser. In: *Fortællinger fra U´et. Teori U omsat i liv, læring og lederskab*. Belling, L. & Gerstrøm, T (ed.). Dansk psykologisk forlag.

Hansen, F. T. 2010 B, Tanker fra Svalbard. Om undren, undervisning og 'practice-based research' i kreative højere uddannelser. In: *Clara - Tidsskrift for kreativitet, spontanitet og læring*. Vol 1, No. 3. (Oktober).

Hansen, F. T. 2010 C, Hermeneutisk praksis og undringens væsen og betydning i sygeplejen. In: *Tidsskrift for Akademiske Sygeplejersker*, nr. 2 Oktober 2010.

Hansen, F.T., 2010 D, *Filosofisk vejledning og praktisk kundskab i professionsuddannelser*. *Forskningsrapport fra læreruddannelsen på VIA University College*, DPU Repro, Kbh.

Hansen, F.T. 2011, Fra vidensproduktion til forskningspoetik. *Gjallerhorn. Tidsskrift for professionsuddannelser*, nr. 13, s. 82-89.

Hansen, F.T. 2012, Den eksistentielle fænomenologis særlige tone og musikalitet. I: Kurt Dauer Keller (red.), *Den menneskelige eksistens*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg, s. 93-120.

Hansen F. T. 2013, *Kan man undre sig uden ord? Udvikling af en alternativ universitetspædagogik på Designskolen i Kolding. Et teoretisk og aktionsbaseret forskningsprojekt på Designskolen Kolding fra 2009-2012*. Center for Dialog og Organisation, Aalborg Universitet

Hansen, F. T & Erstad I. (red.) 2013, *Kunnskapsverkstedet – å se det levende i en praksis*. Universitetsforlaget, Oslo.

IKAS 2012, *Akkrediteringsstandarder for sygehuse*. 2. version. Lokaliseret d. 14/6 2013 på: <http://www.ikas.dk/Sundhedsfaglig/Materialer/Bøger.aspx>

Jensen, K. E., Jensen, J. P., Digmann, A. & Bendix, H. W. 2008, *Principper for offentlig innovation fra best practice til next practice*. København K.: Børsens forlag

Jones C. , Matlay, H. & Maritz, A. 2012, Enterprise education: for all, or just some? In: *education + Training*. Vol. 54 No. 8/9 pp. 813-824

Jørgensen, D. 2004, Skønhedsmetafysikkens aktualitet – om middelalderens æstetik. In: *Passage* 51 pp. 13-21

Kirketerp A. L. 2012, Foretagsomhedspædagogik og SKUB-metoden. In: *Kognition og pædagogik*. Årg. 22 No. 83 pp. 66

Kirketerp, A. L. & Knoop H.H. 2012, Foretagsomhedens psykologi. In: *Kognition og pædagogik*. Årg. 22, No. 83 pp. 4-15

Kovach, C.R., Morgan, S., Noonan, P. & Brondino, M. 2008, Using Principles of Diffusions of Innovations in Nursing Home Care. In: *Journal of Nursing Care Qual.* Vol. 23 No. 2 pp 132-139

Lifvergren, S., Gremyr, I.; Hellström, S., Chakhunasvili, A. & Bergman, B. 2010, Lessons from Sweedens first large- scale implementation of Six Sigma in healthcare. In: *Oper Management Res.* Vol. 3 pp. 117-128

Martinsen, K 2006, *Samtalen, Skønnen og evidensen*. Oversat fra Norsk fra “Samtalen, skjønnen og evidensen” af Anne Schou. Gads Forlag

Martinsen, K. 2012, *Løgstrup og sygeplejen*. Forlaget Klim

Munt, D. & Hargreaves J. 2009, Aesthetic, Emotion and Empathetic Imagination: Beyond Innovation to Creativity in the Health and Social Care Workforce. In: *Health Care Analyzes* Vol. 17 pp. 285-295

Neck, H.M. & Greene, P.G. 2011, Entrepreneurship education: Known worlds and new Frontiers. In: *Journal of small Business Management* Vol. 1 pp. 55-70

Nåden, D. 2010, Hermeneutics and observation – a discussion. In: *Nursing inquiry* Vol. 17 pp. 75-81

Peplau, H. 1988, The Art and Science of Nursing: Similarities, Differences, and Relations. In: *Nursing Science Quaterly*. Vol.1 No.8 pp. 8-15

Porter, S. 2010, Fundamental Patterns of Knowing in Nursing. The challenge of Evidence-Based Practice. In: *Advances in Nursing Science*. Vol. 33 No. 1 pp.3-14

Rådet for teknologi og innovation 2008, *Strategi for styrket innovation i den offentlige sektor*

Scharmer, C. O. 2008, *Teori U – Lederskab der åbner fremtiden. Mod en ny social teknologi – presencing*. Forlaget Ankerhus. Oversat fra Theory U – Leading from the Future as it emerges, The social Technology of Presencing.

Timmermans, O., Van Linge, R., Van Petegem, P., Van Rompaey, B. & Denekens, J. 2012, Team learning and innovation in nursing, a review of the literature. In: *Nurse Education Today* Vol. 32 pp. 65-70

Urquhart, R.& Grunfeld, E 2013, Exploring the Usefulness of two Conceptual Frameworks for Understanding how Organizational Factors influence Innovation Implementation in Cancer Care. In: *Journal of continuing education in the health professions*. Vol. 33 No. 1 pp. 48-58

Van Manen, Max 1984, Practicing phenomenological writing. In: *Phenomenology + Pedagogy*. Vol. 2, No.1 pp. 37

Van Manen, M. 1990, *Researching lived Experience. Human science for an action sensitive pedagogy*. The Althouse Press

Van Manen, M 2007, Phenomenology of practice. In: *Phenomenology & Practice* Vol. 1 No. 1 pp. 11-30.

Wickham, S 2011, The Clinical Nurse Specialist in an Irish Hospital. In: *Clinical Nurse Specialist* March/April 2011. pp. 57-62

Willman, A., Stoltz, P. & Bathsevani, C. 2007, *Evidensbaseret sygepleje – en bro mellem forskning og klinisk virksomhed*. Gads forlag